

Expoziția "Liceele evreiești la Timișoara" – un pas spre cunoașterea trecutului comunității

Inaugurarea a avut loc în prezența Ambasadorului Israelului, Dan Ben-Eliezer și a Marelui Rabin Rafael Schaffer din București

De Getta Neumann

La vernisaj, oamenii se adună în jurul fotografiilor și panourilor, citesc, privesc, sunt curioși, uneori sunt uimiți sau admirativi, își arată unul altuia câte un detaliu, pun întrebări, discută. "Vizitatorii au aflat multe informații noi. Astăzi a fost un grup mare de studenți căruia i-am prezentat expoziția. Tot ce au văzut a fost o noutate pentru ei", îmi scrie câteva zile mai târziu prof. dr. Victor Neumann, amfitrionul expoziției. Visul meu ca episodul liceelor din istoria comunității evreilor timișoreni să devină cunoscut și să trezească interes s-a împlinit!

Noțiunea de Zsidlic, prescurtarea de la Zsidó Lyceum - Liceul Izraelit, mi-a fost familiară de când eram copil, prin tatăl meu, rabinul Dr. Ernest Neumann, profesor de religie și istoria evreilor în ultimii ani ai funcționării liceului, prin foștii lui elevi care veneau în vizită și își aduceau aminte cu dor și entuziasm de anii petrecuți pe băncile acestei școli. S-au adăugat fotografii și evocări primite și publicate pe pagina noastră web, www.bjt2006.org, iar mai recent, mărturiile celor care apar în volumul de interviuri "Destine evreiești". Mi-a devenit clar cât de puternic a marcat această instituție viețile deopotrivă ale elevilor și ale profesorilor, ce nivel de excelență avea și, mai cu seamă în anii 1940-1944, ce rol deosebit și-a asumat. Așa s-a ivit ideea, ca, în cadrul evenimentelor cu ocazia împlinirii a 10 ani de la dispariția rabinului Ernest Neumann, să prezint publicului larg timișorean documente și informații despre Liceul Izraelit, într-o forma vizuală atrăgătoare și ușor accesibilă.

Propunerea mea a fost primită cu un entuziasm fără rețineri de către directorul Muzeului de Artă Timișoara, Prof. Dr. Victor Neumann. Cu toate că expozițiile se planifică cu cel puțin un an mai devreme, el ne-a pus la dispoziție, doar cinci luni înainte de termenul dorit, o sală spațioasă și luminoasă. Luciana Friedmann, președintele Comunității, a sprijinit cu căldură inițiativa.

Deviza era: maximum de informații într-o prezentare atractivă. Istoria Comunității, informații despre sinagogi și rabini, istoricul liceului le-am redactat pe baza cărților de referință (*Evreii din Banat*, de Victor Neumann și *Evreii din Timișoara* de Tiberiu Schatteles), am completat din documente și articole și din ce mi-au povestit foști elevi, mai ales Tomi Laszlo, Haifa, zsidlicist. Împreună cu Sorin Birstein am realizat un film documentar de 20 de minute, integrând fragmente din interviuri cu rabinul Dr. Ernest Neumann și cu Tomi Laszlo. Geo

Neumann a pus materialul - texte, fotografii, documente scanate - într-o formă digitalizată care să poată fi imprimată sub formă de tablouri și panouri.

Echipa noastră a fost completată de conducerea Comunității și de familia Aron care au încropit rapid o colecție remarcabilă de obiecte artistice și de cult pe care Adriana Aron și Daniel Klein le-au dispus cu bun gust în vitrine și pe pereți. Afișele create cu un fin simț artistic de Liviu Gordea le-am distribuit prin oraș împreună cu Daniel, în librării, magazine, la agenția de turism - pretutindeni am fost primiți cu bunăvoință.

În sfârșit, a sosit momentul adevărului: tot ce planificasem pe calculator deveni realitate. Am avut "mici" pane de ultima clipă – un panou lipsea, (Geo a dat fuga la tipografie și a "dres-o" și pe asta), etichetele lipite s-au dezlipit (le-am relipit o jumătate de oră înainte de deschidere), dar duminică, 1 iunie, ora 18, totul era la locul lui, iar sala parcă a prins viață.

Prezența Excelenței Sale, Dan Ben-Eliezer, ambasadorul Israelului în România și a rabinului Rafael Schafer a conferit evenimentului o semnificație deosebită. În luările de cuvânt - au vorbit ambasadorul israelian, profesor dr. Victor Neumann, conf. Dr. Smaranda Vultur, prof. Dr Luca – s-a evocat personalitatea rabinului Ernest Neumann, s-a definit locul comunității în contextul multietnic timișorean, s-a relevat însemnătatea ei în dezvoltarea urbei, prosperitatea economică și culturală pe care a creat-o pentru sine și pentru întregul oraș de-a lungul secolelor, înfățișarea actuală arhitecturală și cultura Timișoarei fiind până azi marcate de aceste contribuții.

Liceele evreiești, înființate în 1919, erau expresia unei perioade de relativă siguranță, în care evreii și-au putut afirma identitatea fără sfială. În anii 1940-1944 au împlinit însă funcția de refugiu moral și intelectual în fața discriminărilor antisemite și a primejdiei deportării. Din nefericire, aidoma destinului comunității, nici soarta școlilor nu a fost cruțată de schimbări dramatice... Majoritatea foștilor elevi s-a răspândit în lumea întreagă. Toți își amintesc cu duioșie și recunoștință de școlile evreiești care au creat înalte valori morale și intelectuale.

Vizitatorii vor citi mărturiile celor care au trecut prin vremuri grele, dar au știut să le depășească, vor privi în ochii copiilor și profesorilor care le vor aminti, poate, de poze de pe vremea părinților și bunicilor lor, se vor scufunda în acea lume de demult, care a strălucit prin creativitate, vitalitate și umanitate și ne este și astăzi o sursă de putere și inspirație.

La lipit afișe

Geo și Getta

Albert, Daniel și Adriana

Istoria comunității; Anii 1940-1944; Sinagogi și personalități rabinice. Fotografii și colaje despre sinagogi și cimitir.

Liviu Gordea, Victor Neumann, Luciana Friedmann

Istoricul învățământului evreiesc. Sediul liceului și internatul. Tablouri de elevi de la școlile primare și licee. Panou "Anii 1940-1944": elevii și profesorii expulzați din școlile de stat și private; liceul – un refugiu pentru tinerii evrei. Panou "Aspecte din viața socială, economică, culturală și sportivă": serbări de Purim; corul Hazamir; sportivi; harta cartierului Fabrik cu întreprinderi și proprietăți imobiliare evreiești (pe baza informațiilor de la Annie Hammer).

Mișcarea sionistă (organizația Hașomer), activități adesea desfășurate sub egida Liceului Izraelit (Informații și documente culese de farmacistul Tibor Weiss).

Foști elevi răspândiți în lumea întreagă; parcursul lor; întâlniri. Luciana Friedmann cu Dan Ben-Eliezer, ambasadorul Israelului.

Rabinul dr. Ernest Neumann (1917-2004)

Secvențe din activitatea comunității după desființarea liceelor izraelite. Pe dreapta, ultima poezie a poetului și profesorului Francisc Frucht (Anavi Adam).